Om

Epigrammet.

Akademisk Afhandling,

som

med Vidtber. Filos. Fakultetens i Upsala samtycke

för Filosofiska Graden

författad och utgifven

af

Johan August Rosén
af Westgöta Landskap, Segrells Stip.

till offentlig granskning framställes

å mindre Gustavianum den 26 Maj 1857

p. v. t. e. m.

UPSALA,

C. A. LEFFLER, KONGL. AKAD. BOKTRYCKARE.

1857.

Vid framställningen af Epigrammets betydelse och ställning inom konsten möter genast den svårigheten, att detta begrepp, åtminstone vid första påseendet, mer än de flesta under tidernas lopp synes hafva undergått förändring. Hvad Epigrammet ursprungligen var, derom äro väl de flesta ense; och hvad det moderna Epigrammet är, gör sig åtminstone för känslan någorlunda gällande, om äfven begreppet ej blifvit klart fattadt. Men den påfallande olikheten mellan dessa båda former tyckes endast öka svårigheten vid bestämmandet af Epigrammets egentliga väsende och dess plats bland poesiens arter. Då emellertid detta svårligen kan ske förr än det blifvit insedt, hvilken karakter som är gemensam för både det ursprungliga och det sednare Epigrammet och det också är förnämligast denna fråga som striden gällt mellan dem, hvilka med största skarpsinne och utförlighet behandlat Epigrammet i theoretiskt afseende, har det synts oss rättast att först lemna en kort framställning såväl af dessas åsigter om sammanhanget mellan Epigrammet i sin ursprungliga och sin utvecklade form, som det begrepp de i följe deraf fastställt om denna diktart.

Den som, så vidt vi känna, först rätt insett nödvändigheten af att fatta saken ur den ofvannämnda synpunkten är Lessing. Ty af hans föregångare hade somlige öfvergifvit försöket att finna en sådan gemensam karakter för Epigrammet på olika stadier; andra åter, om de än icke förnekat den, åtminstone högst ytligt fattat denna gemensamma karakter, hvilket skall visa sig af några Lessings anmärk-

ningar, hvilka vi ansett oss böra upptaga, såsom utgörande förutsättningar för och beredande öfvergång till hans egen åsigt.*)

Sedan han till en början och såsom försvar för den benämning han gifvit sina egna Epigrammer, "Sinngedichte," mot andra föreslagna öfversättningar, "Ueberschrift," "Inschrift," "Aufschrift," invändt, att dessa endast angifva hvad Epigrammet var i sin början, och sedan han derefter emot VAVASSOR, som ansett det öfverflödigt att undersöka, hvad ordet ursprungligen betyder, "emedan namnet är qvar, men dess betydelse förändrad," uppställt den rigtiga sats, att "Das Ding, dem der Sprachgebrauch einen gewissen Namen zu geben fortfährt, fähren ohnstreitig auch fort, mit demjenigen Dinge etwas gemein zu behalten, für welches dieser Namen eigentlich erfunden war;" går han till undersökning af hvad det gemensamma här är; "hvad en Martialis' qvickaste Epigramm har gemensamt med den torraste påskrift på ett monument."

För att framställa detta sammanhang i klaraste dager, anför han och kriticerar några, som försökt en lösning af denna uppgift.

Redan mot den fråga, hvarmed SCALIGER, som i nyare tiden först theoreticerat öfver Epigrammet, inledt sin framställning: hvarför namnet Epigramm uteslutande tillhör små dikter, anmärker han, att alla små dikter enligt en sådan åsigt utan undantag kunna bära detta namn och att det icke är egendomligt för ett särskildt slag af mindre dikter; och då SCALIGER besvarar sin fråga sålunda: "böra de bära detta namn, derföre att de äro små och knappast mer än blotta påskrifter, eller derföre att de första små dikterna verkligen sattes på monumenter och alltså i egentlig

*) Se LESSINGS sämmtliche Schriften. Th. 1. Berlin 1771.

mening voro påskrifter?", invänder LESSING emot svarets sednare del*), att man härigenom icke fått veta något nytt, ty han förutsatte såsom bekant, att de första små dikter, som sattes på monumenter, kallas Epigrammer, men deraf insåge man icke, hvarföre sådane små dikter skulle bära detta namn, som hvarken äro bestämda eller passande för ett monument. På sin höjd kunde grunden ligga i den för båda gemensamma kortheten.

Bland konst-theoretiker, som närmare hans egen tid gifvit en förklaring af Epigrammet, anser han lika litet BOILEAU genom sin definition: "Epigrammet är ofta icke mer än ett godt infall, prydt med ett par rim," som BATTEUX, hvilken beskrifver det som "en intressant tanke, som lyckligt och i få ord föredrages," hafva gjort något väsendtligare framsteg, ty hvarken i förra eller sednare fallet ser man, hvarföre ett väl rimmadt infall, eller en kort och väl föredragen tanke just skulle kallas en påskrift, ett Epigramm.

Sedan han sålunda vederlagt desse otillfredsställande förklaringar, och visat, att det är formen, icke materien, som berättigar till namnet — emedan ju Epigrammet längesedan upphört att vara inskränkt till en underrättelse om en minnesvårds ursprung och bestämmelse — att således i delarne, i deras antal och anordning samt det intryck, som härigenom ofelbart väckes, namnets anledning måste ökas; leder han sig till sin definition af Epigrammet genom den satsen, att en egentlig påskrift utan något, hvarpå den står eller kunde stå, icke låter tänka sig, och således det intryck, hvilket vi enligt vanliga antagan-

*) Beträffande dess förra del yttrar LESSING: Är det sannt, att kortheten gör Epigrammet, så gäller det infallet med rätta: "Hvem är så inskränkt, att han icke kan åstadkomma ett Epigramm, och hvem är en sådan narr, att han då gör tvenne?"

det tillskrifva inskriften ensam, måste komma från båda gemensamt. Det fordras nemligen först och främst ett sinligt objekt, som väcker vår uppmärksamhet och vettgirighet, och för det andra en upplysning, som tillfredsställer, — eller med andra ord, det fordras ett monument och en påskrift. — Af det förra kommer väntan (Erwartung), af det sednare upplysning (Aufschluss).

Dessa beståndsdelar anser han nu kunna uppvisas i hvarje produkt af det slag, hvilket man benämnt Epigramm, och han bestämmer derföre detta sålunda: "das Sinngedicht ist ein Gedicht, in welchem, nach Art der eigentlichen Aufschrift, unsere Aufmerksamkeit und Neugierde auf irgend einen einzeln Gegenstand erregt, und mehr oder weniger hingehalten werden, um sie mit eins zu befriedigen."

De här såsom väsendtliga momenter i Epigrammet antagna delarne hade visserligen icke varit förbisedda af dem,*) som sysselsatt sig med en theoretisk förklaring af saken, men de hade dock ej enligt deras ursprung deducerat dem och ej heller af dem gjort något vidare bruk. Så hade Scaliger endast genom dem funnit sig föranledd till antagandet af tvenne slags Epigrammer, nemligen påskriften och det fullt utbildade Epigrammet. Då han nemligen icke fann nämnde delar i den egentliga påskriften, som han blott ansåg innehålla enkla underrättelser om en person eller handling, så höll han det Epigramm, i hvilket ur vissa föregående uppgifter något resultat härledes, för fullkomligt skildt från påskriften. Han erinrade sig således icke, säger Lessing, att det beskrifna verket sjelft bidrager till den egentliga påskriftens verkan, och att följaktligen vid det egentliga eller utvecklade Epigrammet det, som han kallar

*) De äldre theoristerna kallade dessa indicatio l. narratio och conclusio, Vavassor expositio och clausula l. conclusio.

föregående uppgifter (proposita), motsvarar det beskrifna verket, liksom det ur nämnde uppgifter härledda motsvarar sjelfva påskriften.

Vavassor antager likaledes tvenne delar: expositio rei och conclusio epigrammatis; men långtifrån att visa dessa delars nödvändighet, erkänner han tvärtom, ett enklare slag af Epigrammer, hvari de alls icke kunna uppvisas, och dessutom har han icke på dessa grundat hvarken ett Epigramms egenskaper eller dess individuella åtskillnad.

Batteux åter fordrar uttryckligen båda delarnes förening. "Epigrammet," säger han, "har nödvändigtvis tvenne delar: den första är framställningen af en sak, som föranledt tanken; den andra tanken sjelf, som kallas "udden," eller det som uppeggar, intresserar läsaren." Likväl anför han flera exempel, der desse tvenne delar thyvärr alldeles icke förefinnas, såsom följande af Pelisson:

"Grandeur, savoir, renommée,
Amitié, plaisir et bien,
Tout n'est que vent, que fumée:
Pour mieux dire, tout n'est rien."

Visserligen, säger Lessing, företer föreståènde exempel en intressant tanke; men hvar är anledningen till denna tanke? Hvar är det enskilda fall, — ty ett sådant måste vara anledningen — hvarpå skalden grundar densamma? — Här är blott den intressanta tanken, d. v. s. blott den ena delen.

Skall således, enligt Batteux' antagande, ett Epigramm nödvändigtvis hafva tvenne delar, så kan anförda exempel omöjligen hänföras under benämningen Epigramm. Följaktligen är det icke blott ett illa valdt exempel, då det icke passar in på den gifna bestämningen, utan det är äfven sådant, att felaktigheten i Batteux' egen definition af Epigrammet tydligt visar sig. Han hade nemligen, som förut

är anfördt, definierat Epigrammet sålunda: "Det är en intressant tanke, som lyckligt och i få ord föredrages". Nu är likväl klart att, om också en intressant tanke utan sin individuella anledning kan finnas, såsom i det anförda exemplet synes, så låta åtminstone icke de tvenne delarne i Epigrammet, dem BATTEUX sjelf anser alldeles nödvändiga, ur hans förklaring härleda sig.

Sedan LESSING sålunda upptagit och kriticerat ofvannämnde forskares åsigter, söker han på ett åskådligt sätt framställa skälen till sin egen. — Om man oförmodadt varseblifver ett märkvärdigt monument, säger han, så blandar sig genast med den angenäma öfverraskning, hvari man tillfölje af föremålets storhet och skönhet råkar, jemväl en slags förlägenhet öfver detta objekts ännu okända bestämmelse, och i denna ovisshet och villrådighet svävfar man, tills man nog närmat sig monumentet och genom dess påskrift blifvit befriad ur sin iråkade förlägenhet, hvarvid med det sköna sinliga objektets behagliga intryck förenar sig det tillfredsställda kunskapsbegärets belåtenhet, och dessa känslor sammansmälta på ett angenämt sätt i en tredje. Denna känsloföljd framställer nu LESSING såsom Epigrammets uppgift att söka efterbilda, äfvensom han endast i denna efterbildning finner grunden till namnets öfverförande från sin ursprungliga betydelse.*)

Afmåla denna rad af sensationer kan Epigrammet endast genom att icke blott återgifva eller väcka samma känslor, utan äfven följa samma ordning i sina delar. Det måste, för att så mycket som möjligt kunna höja ett objekt till klarhet, väcka v ä n t a n,

*) "Diese Reihe von Empfindungen, ist das Sinngedicht bestimmt nachzuahmen; und nur dieser Nachahmung wegen hat es, in der Sprache seiner Erfinder, den Namen seines Urbildes, des eigentlichen Epigramms behalten." LESSING a. st. s. 109.

och genom ett oväntadt slut eller upplysning liksom med ett slag tillfredsställa densamma. Efter att på grund af denna framställning hafva fastställt, såsom bäst uttryckande ifrågavarande delars betydelse, de af honom förut angifna benämningarne väntan (Erwartung) och upplysning (Aufschluss); går han sedan att under dessa benämningar uppsöka dem i de små dikter, som man vanligen hänfört under det gemensamma namnet Epigramm, för att efterse med hvad rätt dessa dikter erhållit denna benämning, och hvilken klassifikation af dessa — små dikter nemligen, ej Epigrammer — bör införas.

Naturligtvis, säger han, kan det blott gifvas tvenne afarter eller falska slag af Epigramm — ett som åstadkommer väntan utan att gifva upplysning: ett som gifver upplysning, utan att hafva väckt väntan. Till det förra af dessa slag, — nemligen de, som gifva upplysning, utan att hafva väckt väntan, — böra isynnerhet alla de hänföras, som blott innehålla moraliska läror eller iakttagelser och sålunda strängt taget endast äro maximer, de der väl kunna väcka beundran, men ingalunda framkalla den följd af sensationer, som anses egendomliga för Epigrammet. Till det andra slaget åter, — d. v. s. de, som åstadkomma väntan, utan att gifva upplysning, — höra företrädesvis de, som innehålla en minnesvärd händelse utan att i ringaste mån antyda, ur hvilken synpunkt vi böra betrakta dem, och som således endast säga oss, att något icke alldagligt timat.

Det visar sig sålunda, att hvarken det ena eller det andra af dessa slag är något Epigramm. Men af denna undersökning af de falska slagen af Epigramm blir det icke allenast klart, att man genom den ofvannämnda — Lessingska — bestämningen af Epigrammets

momenter kan skilja detsamma från andra små dikter; — man kan äfven derigenom bättre deducera de egenskaper, som göra ett Epigramm till ett verkligt sådant. Om nemligen den första delen, väntan, skall motsvara monumentet, som bär påskriften, så måste den vara i samma mån fullkomlig, som den motsvarar ett till storhet och skönhet framstående monument. Framför allt måste objektets enhet ingå deri; — man måste med en blick kunna öfverskåda den, hvarvid dock icke är sagdt, att ej skalden vid utvecklingen af de enskilda begrepp, som deruti ingå, kan gifva den än ett större än ett mindre omfång, allteftersom det passar för hans afsigt, hvarvid regeln är, att han har att rätta sig efter den andra delen — upplysningen — och bedöma om och huruvida denna, derigenom att en större utförlighet gifves åt den första, vinner i tydlighet och eftertryck. Skall åter den andra delen, upplysningen, motsvara monumentets påskrift, så följer deraf, att korthet och precision, som hos denna måste vara väsendtliga kännetecken — dels emedan personen eller handlingen, hvilken monumentet egnas, genom sig sjelf är nog känd och berömd, så att man med få ord kan säga mycket, dels emedan monumenter vanligen resas vid vägar och offentliga platser och det derföre synes ligga i sakens natur, att påskriften äfven i hast och i förbigående bör kunna inhemtas, — att samma egenskaper äfven i Epigrammets upplösning böra förefinnas. *) Skola ändtligen båda delarne i Epigrammet tillsammans fullt motsvara monumentet och påskriften tillsammans, så måste också förhållandet mellan delarne motsvara förhållandet mellan monumentet och

*) Ebenso sollte man bey einer Sammlung von Sinnschriften vornehmlich auf solche Leser sehen, welchen es andere Geschäfte nur selten erlauben, einen flüchtigen Blick in ein Buch zu thun. Solche Leser wollen geschwind, und doch nicht leer abgefertigt seyn: für das letzte aber halten sie sich allezeit, wenn man sie entweder mit ganz gemeinen, oder ihnen ganz fremden Sachen unterhalten wollen. Lessing, a. st. s. 147.

påskriften. Väntan behöfver väl icke helt och hållet förestafva mig tanken i förklaringen; men den måste dock liksom angifva färgen, så att vid slutet ingen vidrig kontrast mellan de båda delarne stöter mig. Utom de nu anförde omtalar Lessing tvenne andra slags Epigrammer, hvilka visserligen icke kunna räknas till de fullkomligaste men ej derföre sakna allt värde; nemligen de, som bedraga oss med sin väntan, — och de, hvilkas förklaring består i en tvetydighet.

Beträffande slutligen det, som latinske konst-domare kallat *acumen* och fransyska *pointe*, anföra vi Lessings egna ord: "Wenn indess unter diesen Worten nichts anders verstanden werden soll, als derjenige Gedanke, um dessen willen die Erwartung erregt wird, der also natürlicher Weise nach der Erwartung, am Ende des Ganzen, stehen muss, und sich von allen übrigen Gedanken, als die nur seinetwegen da sind, nicht anders als auszeichnen kann: so ist es wohl klar, dass das Sinngedicht ohne dergleichen *acumen* oder *pointe* schlechterdings nicht sein kann. Es bleibt vielmehr dieses *acumen* das wahre allgemeine Kennzeichen desselben, und man hat Recht, allen kleinen Gedichten, denen es mangelt, den Namen des Sinngedichts zu versagen; wenn sie auch sonst nach so viel Schönheiten haben, die man ihnen auf kiene Weise darum zugleich streitig macht.*)

Innan vi öfvergå till Herders anmärkningar öfver det Grekiska Epigrammet, synes oss tjenligast att förut framställa hans kritik af Lessings theori i ifrågavarande ämne. Vi hafva ofvan visat, huru Lessing (liksom Vavassor och andra, som deråt egnat sin uppmärksamhet) utgått från det verkliga monumentet och dess

*) Lessing, a. st. s. 162. — Vi hafva varit något utförliga i refererandet af Lessings afhandling, dels för den öfversigt vi dermed vunnit af hans föregångares resultater, dels och hufvudsakligen, emedan han synes oss i många fall hafva gifvit uppslag till sakens rätta uppfattning.

påskrift, hvilken sednare han betraktar såsom en lösning till det förra. — Härutur utvecklar han de båda — af de föregående väl bemärkte, men ej nog distinguerade — momenterna i Epigrammet, hvilka han, såsom vi ofvan sett, kallar väntan och upplysning.

Härvid gör Herder*) följande anmärkningar:

1) Om de båda momenterna i Epigrammet jemföras med monumentet och dess påskrift, hvarföre heter det i definitionen: "i enlighet med den egentliga påskriftens art?" Det borde ju snarare heta: i enlighet med monumentets och dess påskrifts art. Dessutom är denna bestämning äfven af det skäl opassande, att många, isynnerhet af de äldsta Epigrammerna, äro verkliga påskrifter eller åtminstone föreställas såsom sådane, lika mycket om de i verkligheten stått på det angifna föremålet eller ej.

2) Epigrammet skall likasom ett monument väcka uppmärksamheten och liksom detsammas påskrift tillfredsställa den väckta väntan: men af hvad art är denna uppmärksamhet, som ett monument väcker och dess påskrift tillfredställer? Den bör dock väl ej vara något så flackt och ytligt som nyfikenhetens väntan; ty den är den ytligaste känsla, som genom en obetydlighet väckes och genom en sådan tillfredsställes. Om det är sannt, att hvarje ädlare monument, isynnerhet ett konstverk, vill verka på djupare, skönare känslor, hvarföre skall då Epigrammet, som enligt denna theori imiterar monumentet, nöja sig med nyfikenhet? Skall det således få en högre betydelse än att vara en "tom lek, eller en flyktig såpbubbla," måste orden väntan och upplysning, hvilka föröfrigt ej fullt motsvara hvarandra, derföre utbytas mot andra, som äro vidsträcktare och derigenom icke utesluta rikare känslor och djupare till-

*) J. G. v. Herders sämmtl. Werke, Th. 10, Tübingen 1808, s. 109.

fredsställelse.*) — Dessutom äro de Lessingska bestämningarne ingalunda egna för Epigrammet; de måste finnas hos hvarje verk, som skall underhålla den menskliga själen.

3) Hvarföre skall det vara blott ett monument, som, tillsammans med sin inskrift, gåfve de naturliga momenterna af Epigrammet? Ett monument, isynnerhet ett konstmonument, talar bäst för sig sjelft. Dess inre väsende behöfver således ej genom någon inskrift förklaras. Inskriften behöfves blott för ett yttre, mera historiskt förstående af detsamma. Men i denna mening kan hvarje föremål i verlden, lefvande eller dödt, när- eller frånvarande, bli föremål för inskrift. — Såsom påskrift betraktadt blir sålunda Epigrammet intet annat än den poetiska expositionen af ett närvarande, eller såsom närvarande tänkt, föremål för undervisning eller känsla.

Vi öfvergå nu till den positiva delen af Herders framställning.**)

Språket är menniskans företrädesrätt och det insegel, med hvilket hon så gerna betecknar allt i naturen. Vi njuta en sak blott till hälften, om vi ej kunna uttrycka vår njutning och i tal eller skrift meddela den åt andra. Ja, äfven om ingen är tillhands, som kan läsa eller höra oss, tala eller skrifva vi liksom blott för att taga saken i besittning och förvissa oss om vår njutning. Hvad är då grunden för detta behof? Jo, genom orden vinner vår känsla liksom form och gestalt; vår uppfattning blir derigenom en klarare bild; detta förhöjer, förfinar och på visst sätt förevigar vår njutning. — Sådan är grun-

*) Herder antager derföre såsom mera passande namnen Framställning (Darstellung, Exposition) och Tillfredsställelse (Befriedigung) — motsvarande de benämningar hos äldre theoretiker, hvilka vi anfört s. 4.

**) Herder, a. st. s. 149.

den till detta behof för oss sjelfva. Grunderna med afseende på andra åter falla lätt i ögonen. De kunna sammanfattas i känslan af sympati och filantropi. Epigrammet har således för sin uppkomst att tacka två de ädlaste behof hos menniskan: böjelsen att göra sina ideer klarare och utvidga dem, samt behofvet att meddela sina tankar och känslor åt andra. Det är klart, att hvarje föremål vare sig af glädje eller sorg måste ega sitt eget uttryckssätt, såväl med afseende å den kännandes känsla, som med afseende på dens ståndpunkt, af hvilken uttrycket skall uppfattas. Det fordras derföre en exposition af föremålet eller känslan, med hvilken exposition den kännande tänker att tillfredsställa sig eller andra. Härmed är äfven Epigrammets upprinnelse antydd, hvars psykologiska förklaring — så framt det ännu är utan konventionel konst — derföre blir:

"Die exposition eines Bildes oder einer Empfindung über einen einzelnen Gegenstand, der dem Anschauenden interessant war, und durch diese Darstellung in Worten auch einem andern, gleichgestimmten oder gleichgesinnten Wesen interessant werden soll."*)

Vi vilja nu i korthet anföra hvad Herder säger om Epigrammets ursprung och första gestalt.**)

De gamle, isynnerhet Grekerna, smyckade med inskrifter sina byggnader och monumenter, t. o. m. sina vapen, taflor, husgeråd m. m. Dessa inskrifter — som i äldsta tider bestodo till och med blott af bokstäfver — voro ursprungligen rent historiska. Desse, de råaste uttrycken af det egentliga Epigrammet, skiljas gerna från detta genom en egen benämning "ἐπιγραφαί," "τίτλοι" — inskrift, påskrift, öfverskrift.

*) Herder, a. st. s. 151.
**) Herder, a. st. s. 174 ff.

Emellertid voro dessa epigrafer onekligen ej blott i tiden före, utan äfven verkliga förebilder för de äldsta poetiska Epigrammerna; ty äfven desse innehöllo först blott historiska omständigheter.

Snart började dock poesien att med en viss känsla nämna förenandet, eller den, som åstadkommit detsamma; häraf uppstod oförmärkt en skönare exposition. Bland de egentliga poetiska Epigrammerna märkes derföre:

1) det enkelt framställande, exponerande, grunden och liksom urformen till det grekiska Epigrammet.

Men ej alla föremål äro sådane, att de blott behöfva förevisas, för att verka på förståndet eller hjertat; vid somliga måste förklarande ord tillkomma, som gifva saken en rigtning eller utveckla dess mening. Hit hör

2) det paradigmatiska, eller exempel-epigrammet, som till expositionen af ett objekt fogar en enkel användning;

3) det skildrande Epigrammet, framställning af ett konstverk, då epigrammatisten uppfattar den ljusaste eller mest rörande punkten, hvilken vill ställa för ögonen och tecknar honom liksom ur sin själ.*)

Från denna uppfattning af konstföremål öfvergick Epigrammet i

4) det passionerade till naturföremål, för att framhålla dem för förståndet eller känslan från en ljusare synpunkt. Så t. ex. i erotiska Epigrammer

*) Det skildrande Epigrammet blefve framställande, om skaldens hufvudafsigt vore framhållandet af det helas totalintryck.

samlas alla det älskade föremålets drag i en brännpunkt.

5) Konstfullare blir Epigrammet vid föremål, i hvilka en art af tvefaldighet framställer sig, hvilken bringas under en synpunkt, och gifver dikten en vändning och en slags handling. Fullföljes denna vändning långt, kan man kalla denna art

6) det villande — täuschende — Epigrammet.

7) Det raska eller flyktiga Epigrammet. Här träffa oförmodadt två tankar tillsammans och upplösa hvarandra; — två ämnen störta ihop och en gnista bryter fram. — Här är slutet en verklig udd eller *"pointe."*

Detta är den art, som af Fransmännen företrädesvis kallas Epigramm.

Således höjer sig Epigrammet från historisk exposition till sinnedikt med skildring, vändning och villa, och sänker sig å andra sidan ned till sinnrikt språk. Här bekräftar sig de gamla theoristernas indelning i enkla och sammansatta Epigrammer. Till de första höra 1—4 klasserna, till de sednare 5—7.

Men genom alla klasserna märkes ett hufvudbegrepp — nemligen att Epigrammet poetiskt framställes, eller vändes och tydes till en enskild, fast bestämd punkt af lära om eller känsla af ett närvarande föremål. Derföre är namnet *sinnedikt*, åtminstone för de skönaste arterna, ganska träffande. I det närvarande objektet indiktas liksom själ (Sinn) och denna talar till oss på det kortaste, mest angenäma och mest lefvande språk.

Häraf få de vanliga reglorna för Epigrammet

sin grundläggning. Af Epigrammet fordras nemligen korthet, behag och skarpsinne (*Brevitas, venustas, acumen*).

1) Kortheten. Denna ligger i Epigrammets inre natur och beror på begreppet om dess enhet. Ett föremål skall nemligen framställas till en enda punkt af verkan. Detta kan ej ske annorlunda än med strängt fasthållen enhet, med sparsamhet såväl som med de särskilde dragens rigtiga förhållande till hvarandra och till slutpunkten.

2) Behaget. Detta är ingen allmän och första egenskap hos Epigrammet och tillkommer ej detta mer än hvarje annan dikt. Men hvad som tillkommer hvarje Epigramm är lefvande närvaro och fortgående framställning af densamma.

3) *Pointe.* Ej vill detta säga, att i Epigrammets natur ligger något stickande. Nej, det betyder att hvarje föremål, som skall framställas, behöfver ljus för att kunna synas. Den konstnär, som arbetar för ögat, måste således arbeta för en synpunkt och för denna välja det rigtiga momentet.

Hvad denna synpunkt i afseende på det yttre, och detta föremålets moment i afseende på det inre är för konstnären, det är pointen för Epigrammet; — den ljusa synpunkten, ur hvilken föremålet skall ses, på hvilken således Epigrammet från början till slut arbetar eller, om det är ett Epigramm för känslan, momentet af dess energie, slutpunkten af dess verkan.

Solger upptager Epigrammet jemte Elegien och Epistlen under den antika Lyrikens första ståndpunkt, der ideen betraktas såsom öfvergången i verkligheten. I de nämnde trenne formerna framstår det enskilda under allmänna synpunkter, såsom modifika-

tion af dessa. Epigrammet är att anse som en öfvergångsform från det rent lyriska till reflexionens område, och kan således än närma sig lyriken, — då det mer är en verkan af den omedelbara stämningen och känslan — än vara ett blott förståndsspel, en sinnrik qvickhet.

Hegels flyktiga anmärkningar öfver Epigrammet äro i allmänhet tillfredsställande, men då han till en början anvisar detsamma en plats vid den symboliska konstformens upplösning, så synes han ej nog tydligt hafva ådagalagt det inre sammanhang, som berättigar honom till denna anordning. Den symboliska konstformens upplösning bestämmer han såsom det totala sönderfallandet af den sanna konstens nödvändiga momenter, form och innehåll. De formér, som framgå ur denna söndring, äro den didaktiska Poësien, der i sin nakna allmänhet betydelsen står i ett blott yttre förhållande till den poëtiska form, den antager; — och den beskrifvande, der det yttre stoffet, såsom sådant, i sin af anden ogenomträngda enskildhet är det bestämmande. Motsatsen mellan desse tvenne sidor framkallar en förbindelse dem emellan, hvilken dock, alldenstund man redan öfverskridit det symboliska, ej sjelf kan vara af symbolisk art, utan innebär ett försök att upphäfva det symboliskas egentliga karakter, ehuru detta försök här förblir en blott uppgift, hvars lösning är förbehållen en högre konstform, — den klassiska.*)

Denna förbindelse utgör det enkla Epigrammet i sin ursprungliga karakter af öfverskrift, hvilken dels lemnar den yttre företeelsen, dels dess betydelse sammanträngd i sina skarpaste, mest träffande drag.**) Detta ursprungliga Epigramm upptager Hegel seder-

*) Hegels Æsthetik Th. 1 sidd. 526 o. följ.
**) Anf. st. sid. 531.

mera vid behandlingen af de särskilde konsterna såsom det första momentet i den Episka Poësiens genesis:

Menniskan uttalar här ännu icke sitt concreta jag, utan låter objektet liksom tala för sig sjelf i en förklaring, innehållande dess objektiva kärna.*)

Det sednare grekiska Epigrammet, som gick ut på qvicka, artiga eller rörande infall, flyktigt framkastade öfver enskilda tillfälligheter, konstverk eller individer, och som icke så mycket framhöll föremålet sjelft, som sinnrika subjektiva omständigheter i afseende derpå, omnämner Hegel vid framställningen af det Lyriskas allmänna karakter: här låter icke subjektet sig sjelf uppgå i föremålet, utan den själsstämning, som genomgår det hela, utgör hufvudsaken; här är det icke det yttre grundlaget, utan den sig deri återspeglande känslan, som utgör medelpunkten. Det lyriska är således här det herrskande.**)

Vi hafva i det föregående lemnat en kort framställning af de olika åsigter om Epigrammet, hvilka de förnämste konstdomare, som på sednare tider företagit sig att behandla detsamma, sökt göra gällande. Det återstår oss endast att med några få anmärkningar påpeka det, som hos dessa synts oss mindre tillfredsställande, samt derefter i korthet antyda, hvilken plats Epigrammet synes oss böra intaga inom konstens system.

Vände vi oss först till den Lessingska definitionen, så är temligen tydligt, att den, utom de af Herder tadlade bristerna, lider af ett annat, såsom det oss synes, ännu väsendtligare fel. Då nemligen det heter, att Epigrammet är en dikt, som väcker vår uppmärksamhet och nyfikenhet och, efter att

*) Hegel Th. 3, sid. 326.
**) Hegel Th. 3, sid. 426.

hafva hållit dem fängslade mer eller mindre, på en gång tillfredsställer dem, är härmed endast angifvet, hvilka känslor Epigrammet bör hos den konstnjutande personen framkalla, icke hvad det är eller bör vara för att vinna detta ändamål. Om äfven härtill lägges: "efter den egentliga påskriftens art," blir härigenom på intet sätt den subjektiva synpunkten ändrad, liksom af hela Lessings framställning tyckes vara uppenbart, att han företrädesvis haft det uppfattande subjektet i sigte. Det är ock hufvudsakligen på denna grund vi måste erkänna befogenheten af Herders klander mot de af Lessing för Epigrammets båda beståndsdelar antagna namnen, väntan och upplysning. Då de nemligen blott uttrycka tillstånd hos subjektet, hvilka åter äro beroende af de särskilda individernas tillfälliga olikheter, kunna de icke gifva oss begrepp om sakens väsende. Men att samma anmärkning, åtminstone till en stor del, kan göras mot Herder sjelf, är tydligt nog. Deremot anse vi, att det sammanhang, hvari Lessing ställt det ursprungliga Epigrammet eller påskriften med det sednare, konstmässiga, är för insigten i dettas begrepp väsendtligt, och att Lessing genom detta sammanhangs uppvisande, om han också, tillfölje af sin subjektiva ståndpunkt, icke kunnat lemna en fullt tillfredsställande förklaring af Epigrammets begrepp, likväl gifvit en ledning till dess finnande åt sina efterföljare, hvarigenom de med sin djupare, objektiva fattning af det skönas begrepp i allmänhet äfven sattes i stånd att riktigare fatta denna särskilda diktarts väsende. Vi erkänna således med Lessing, att samma förhållande, som vid det ursprungliga Epigrammet äger rum mellan tinget och den å detsamma anbragta påskriften, måste i hvarje konstprodukt, som med rätta skall bära Epigrammets namn, återfinnas såsom just utgörande det karakte-

ristiska deri. Att detta förhållande åter består i ett isärsättande af de båda elementer, idéen och den sinliga formen, som hos det egentligt sköna förefinnas i innerlig förening, och utgör Epigrammets allmänna grundkarakter, och att således denna konstform snarare utgör ett mellanstadium mellan prosan och poesien än en egentlig form af denna sednare, finna vi sedan vara af SOLGER och HEGEL utsagdt, och torde väl icke heller kunna bestridas. De bestämningar LESSING ur den nämnda jemförelsen hemtat för Epigrammets båda beståndsdelar måste vi äfven erkänna såsom riktiga, om också deras uppvisande, såsom HERDER anmärkt. till en del kunnat ske på ett mera tillfredsställande sätt. Så är obestridligen objektets enhet ett väsendtligt kännetecken för Epigrammet, ehuruväl uttrycket i denna sin allmänhet icke uteslutande tillkommer detta utan kan utsträckas till alla konstprodukter, och således fordrar den närmare bestämning HERDER gifvit detsamma, att nemligen objektet måste vara en enskild, sinlig företeelse, fattad under en enda, fast och bestämd synpunkt. Och då vidare LESSING fordrar af Epigrammets förra del, expositionen, att den skall lämpa sig både efter det objekt den framställer och efter den förklaring sednare delen skall lemna, af denna åter, att den skall ega korthet och præcision, slutligen af båda gemensamt, att de måste stå i harmoni med hvarandra, anmärka vi endast dervid, att dessa egenskaper icke behöfva deriveras från monumentet, om ock detta kan gifva en anvisning för deras uppsökande, utan heldre, med HERDER, kunna härledas dels ur konstverkets i allmänhet dels ur Epigrammets väsende.

Beträffande åter HERDERS sid. 12 gifna förklaring af Epigrammet, är den ingen definition och gör icke heller anspråk på att vara en sådan; den vill

endast från psykologisk synpunkt visa dess uppkomst. Såsom sådan kunna vi väl icke heller frånkänna den sin riktighet, ehuru visserligen den icke blir för Epigrammet egendomlig. Att slutligen de olika arter, i hvilka Herder uppdelat Epigrammet, icke ega någon slags nödvändighet, utan endast utgöra en på iakttagelser af historiskt gifna produkter af detta slag grundad klassifikation, är alldeles uppenbart,*) liksom icke heller Herder sjelf velat hafva någon annan betydelse eller giltighet åt dem inrymd.**)

Hvad beträffar Epigrammets plats inom Poësiens arter, så instämma vi i hufvudsaken med Hegel. Såvidt Epigrammet blott utsäger, hvad föremålet är, och från den konkreta verldens föränderliga mångfald afsöndrar det nödvändiga och substantiella, för att koncentrera detta i några få objektiva drag, hör det oiekligen till den Episka Poësien och utgör dess enklaste, ofullkomligaste form. Men om till denna enkla exposition en känsla anknyter sig, så förflyttas innehållet från sin objektiva realitet till det inre: subjektet gör sig sjelf jemte sina önskningar, kombinationer och infall gällande i afseende på objektet. Den episka prägeln utplånas således småningom: grundtonen i det utvecklade Epigrammet blir lyrisk, ty subjektets uppfattningssätt är det bestämmande, och den verkan, som af den diktande åsyftas, tillhör helt och hållet den lyriska sferen.***) Men som Epigrammet dock till sitt innehåll och grundlag måste äga ett yttre föremål eller en tilldragelse, hvaruti känslan explicerar sig, så qvarstår alltid ett episkt element, ehuru behandlingen är lyrisk. Denna dubbla

*) Det är ock på denna grund, äfvensom i betraktande af tidens knapphet, som vi trott oss kunna lemna åsido vår först fattade plan, att genom en utförligare karakteristik och anförande af exempel söka gifva en klarare föreställning om dessa arter.

**) Se Hreder a. st. s. pag. 193 och följ.

***) Jfr Hegel Th. III, sid. 426.

betydelse ger sig äfven tillkänna i den yttre form, hvarunder Epigrammet vanligen framträder, nemligen det Elegiska versmåttet, i hvilket Hexameterns lugna gång afbrytes af Pentametern.

Hvad beträffar det utvecklade Epigrammets förhållande till närstående arter af Lyrik; så synes detsamma i afseende på sin objektiva och episka karakter ansluta sig till Romansen och Balladen,*) i hvilka å ena sidan den berättande formen är mer förherrskande, å den andra en djupare känsla gör sig gällande. Ser man åter på dess lyriska och subjektiva sida, visar det sig äga många beröringspunkter med Sonnetten, Elegien, Episteln m. fl., hvilka former karakteriseras af en fint reflekterande känsla, som med innerlig koncentration uttrycker såväl olika själsstämningar som åskådningar af yttre objekter.

*) Jfr Hegel Th. III, sidd. 427 o. följ.

ristiska deri. Att detta förhållande åter består i ett isärsättande af de båda elementer, idéen och den sinliga formen, som hos det egentligt sköna förefinnas i innerlig förening, och utgör Epigrammets allmänna grundkarakter, och att således denna konstform snarare utgör ett mellanstadium mellan prosan och poesien än en egentlig form af denna sednare, finna vi sedan vara af Solger och Hegel utsagdt, och torde väl icke heller kunna bestridas. De bestämningar Lessing ur den nämnda jemförelsen hemtat för Epigrammets båda beståndsdelar måste vi äfven erkänna såsom riktiga, om också deras uppvisande, såsom Her[illegible]er anmärkt. till en del kunnat ske på ett mera [illegible]fredsställande sätt. Så är obestridligen objek[illegible]het ett väsendtligt kännetecken för Epigramm[illegible]uväl uttrycket i denna sin allmänhet icke uteslutande tillkommer detta utan kan utsträckas till alla konstprodukter, och således fordrar den närmare bestämning Herder gifvit detsamma, att nemligen objektet måste vara en enskild, sinlig företeelse, fattad under en enda, fast och bestämd synpunkt. Och då vidare Lessing fordrar af Epigrammets förra del, expositionen, att den skall lämpa sig både efter det objekt den framställer och efter den förklaring sednare delen skall lemna, af denna åter, att den skall ega korthet och præcision, slutligen af båda gemensamt, att de måste stå i harmoni med hvarandra, anmärka vi endast dervid, att dessa egenskaper icke behöfva deriveras från monumentet, om ock detta kan gifva en anvisning för deras uppsökande, utan heldre, med Herder, kunna härledas dels ur konstverkets i allmänhet dels ur Epigrammets väsende.

Beträffande åter Herders sid. 12 gifna förklaring af Epigrammet, är den ingen definition och gör icke heller anspråk på att vara en sådan; den vill

endast från psykologisk synpunkt visa dess uppkomst. Såsom sådan kunna vi väl icke heller frånkänna den sin riktighet, ehuru visserligen den icke blir för Epigrammet egendomlig. Att slutligen de olika arter, i hvilka HERDER uppdelat Epigrammet, icke ega någon slags nödvändighet, utan endast utgöra en på iakttagelser af historiskt gifna produkter af detta slag grundad klassifikation, är alldeles uppenbart,*) liksom icke heller HERDER sjelf velat hafva någon annan betydelse eller giltighet åt dem inrymd.**)

Hvad beträffar Epigrammets plats inom Poësiens arter, så instämma vi i hufvudsaken med HEGEL. Såvidt Epigrammet blott utsäger hvad föremålet är, och från den konkreta verldens föränderliga mångfald afsöndrar det nödvändiga och substantiella, för att koncentrera detta i några få objektiva drag, hör det onekligen till den Episka Poësien och utgör dess enklaste, ofullkomligaste form. Men om till denna enkla exposition en känsla anknyter sig, så förflyttas innehållet från sin objektiva realitet till det inre: subjektet gör sig sjelf jemte sina önskningar, kombinationer och infall gällande i afseende på objektet. Den episka prägeln utplånas således småningom: grundtonen i det utvecklade Epigrammet blir lyrisk, ty subjektets uppfattningssätt är det bestämmande, och den verkan, som af den diktande åsyftas, tillhör helt och hållet den lyriska sferen.***) Men som Epigrammet dock till sitt innehåll och grundlag måste äga ett yttre föremål eller en tilldragelse, hvaruti känslan explicerar sig, så qvarstår alltid ett episkt element, ehuru behandlingen är lyrisk. Denna dubbla

*) Det är ock på denna grund, äfvensom i betraktande af tidens knapphet, som vi trott oss kunna lemna åsido vår först fattade plan, att genom en utförligare karakteristik och anförande af exempel söka gifva en klarare föreställning om dessa arter.

**) Se HREDER a. st. s. pag. 193 och följ.

***) Jfr HEGEL Th. III, sid. 426.

betydelse ger sig äfven tillkänna i den yttre form, hvarunder Epigrammet vanligen framträder, nemligen det Elegiska versmåttet, i hvilket Hexameterns lugna gång afbrytes af Pentametern.

Hvad beträffar det utvecklade Epigrammets förhållande till n[illegible]stående arter af Lyrik, så synes detsamma i afseende [illegible]n objektiva och episka karakter ansluta sig [illegible]ansen och Balladen,*) i hvilka å ena sidan [illegible]nde formen är mer förherrskande, å [illegible]upare känsla gör sig gällande. Ser [illegible]n åter på dess lyriska och subjektiva sida, visar det sig äga många beröringspunkter med Sonnetten, Elegien, Episteln m. fl., hvilka former karakteriseras af en fint reflekterande känsla, som med innerlig koncentration uttrycker såväl olika själsstämningar som åskådningar af yttre objekter.

*) Jfr Hegel Th. III, sidd. 427 o. följ.

---

sjelf ve
gnet åt der
pigrammets pla
vi i ... sal